

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНСТИТУЦІЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація: проаналізовано історію створення та розвитку Європейської конституції та визначено процеси перегляду та змін певних актів у документі. Також розглянуто та визначено причину не укладення Конституції Європейського союзу.

Ключові слова: Європейський союз, Конституція, акт, договір, співробітництво.

Abstract: the history of the creation and development of the European Constitution has been analyzed and the processes for revising and amending certain acts in the document have been identified. The reason for not concluding the Constitution of the European Union was also considered and determined.

Keywords: European Union, Constitution, Act, Treaty, Cooperation.

Вступ

Угода про Конституцію мала надати ЄС єдину структуру, перетворити його на суб'єкт права, таким чином замінити собою всі чинні договори. При цьому вона мала продовжити реформування інституцій ЄС, розпочаті згідно Ніщського договору.

Конституційний договір покликаний спростити правовий доробок Європейського Союзу шляхом заміни всіх попередніх договорів єдиним, узагальнення законодавчої процедури, зменшення правових інструментів та уточнення повноважень Союзу. Серед головних нововведень Конституції - юридичний статус ЄС; запровадження посади президента Європейської Ради та міністра закордонних справ ЄС; включення до самого договору Хартії основних прав, яка, таким чином, стає обов'язковою до виконання; вдосконалення інституційної структури; подальше обмеження застосування права вето за ухвалення рішень; залучення до ухвалення рішень в ЄС національних парламентів тощо.

Історія Європейської конституції

Питання про необхідність створення й ухвалення єдиної Конституції для всіх європейських держав, що входять у Союз, постало після саміту в Копенгагені 1993 року, коли вперше було озвучено ідею можливого розширення ЄС за рахунок країн Центральної та Східної Європи.

Згодом на саміті ЄС в Лакені у грудні 2001 року було ухвалено рішення про створення Європейського конвенту з метою реформи загальноєвропейських органів управління. До цього дорадчого органу увійшли представники Єврокомісії, Європарламенту, урядів і парламентів 15 країн - членів ЄС, а також 13 країн-кандидатів. Протягом кількох років Конвент під керівництвом колишнього президента Франції Валері Жискара д'Естена вивчав чинне законодавство ЄС і зрештою запропонував план політичної реформи.

Одним із ключових моментів у розгляді проекту єдиної європейської конституції став саміт ЄС у Салоніках 19 – 20 червня 2003 року, в якому вперше взяли участь представники 10 держав, котрі з 1 травня нинішнього року ввійдуть у єдине європейське надутворення. Під час обговорення проекту майбутньої конституції було виявлено дві позиції. Одна група країн - Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Голландія і Люксембург - виступила за передачу повноти влади наднаціональним органам ЄС. Натомість Польща, Іспанія та деякі інші висловилися за збереження значної частини суверенітету під національною юрисдикцією.

Представлений проект визначає ЄС як «союз європейських держав, котрі, зберігаючи свою національну самобутність, тісно співробітничать на європейському рівні і здійснюють низку схожих повноважень на федеральному рівні». Передбачено передачу керівним органам Євросоюзу багатьох повноважень національних урядів, зокрема питання податків, соціального забезпечення та зовнішньої політики.

На думку авторів майбутньої конституції, одностайне голосування в умовах істотного розширення може паралізувати роботу ЄС, тому проектом передбачалося прийняття рішень такою більшістю голосів, за якою стояло б не менше 60% населення Євросоюзу. Країни - члени об'єднання збережуть право вето лише з найважливіших питань, включно із зовнішньою та оборонною політикою й податковими законопроектами.

Звісно, такі обмеження свободи дій не сподобалися багатьом державам - як дійсним, так і майбутнім членам ЄС, і обговорення Конституції перенесли на Міжурядову конференцію в Римі 15 жовтня 2003 року. Водночас у Салоніках було вирішено взяти проект, представлений В.Ж.д'Естеном, за основу майбутньої Конституції і відправити на розгляд Європарламенту. Проте європейське вміння знаходити консенсус не проявилось восени 2003 року в Римі, і подальший розгляд Конституції ЄС знову перенесли.

Саме урізання державних суверенітетів країн - членів ЄС стало причиною нарікань із боку деяких держав Євросоюзу, позиції яких підтримувала Іспанія, та майбутніх нових членів, виразником інтересів яких стала Польща. Особливу стурбованість у них викликало те, що після прийняття Конституції в нинішньому вигляді політична влада в ЄС фактично перейде до великих держав.

Варшава й Мадрид, основні опоненти Конституції, вимагали збереження системи представництва та голосування, зафіксованої договором у Ніцці 2000 року, оскільки тоді в керівному органі ЄС, Раді міністрів, Польща отримує 27 голосів (що лише на два голоси менше, ніж у Німеччини, яка має вдвічі більше населення). По-друге, польська сторона підтримала вимогу малих та середніх країн ЄС щодо включення до складу Єврокомісії по одному комісару від країни. Проект Конституції, керуючись мотивом доцільності, пропонує залишити кількість єврокомісарів на нинішньому рівні – 15 членів, оскільки збільшення їх кількості ускладнить оперативну роботу. І по-третє, разом з Італією та Іспанією Польща наполягала на включенні в Конституцію положення про відданість християнським цінностям, проти чого виступила Франція.

Переломним моментом у розстановці сил серед «конституційних опонентів» стали терористичні акти в Іспанії 11 березня 2004 року, що призвели до загибелі 200 чоловік, та їх наслідки, які проявилися у зміні іспанського політичного керівництва. На виборах 14 березня 2004 року Соціалістична робітничка партія набрала 42,6% голосів, випередивши на 5% правлячу Народну партію на чолі з Х. Асаром, і виграла вибори у парламент, що дало їй можливість сформувати уряд. Новим прем'єр-міністром Іспанії став Хосе Луїс Родрігес Сапатеро, який своїми політичними пріоритетами одразу визначив підтримку Конституції ЄС та виведення іспанських військ з Іраку у разі подальшої відсутності контролю ООН над політичними процесами в країні.

Зміну уряду в Іспанії ще більше відчула офіційна Варшава, в якій тісні стосунки з Мадридом склалися не лише завдяки участі в антитерористичній кампанії, а й значною мірою завдяки протистоянню у справі прийняття європейської конституції, коли обидві країни відстоювали збереження принципів, котрі б надавали більшої політичної ваги малим та середнім державам Євросоюзу.

Очевидно, що після офіційної відмови нового уряду Іспанії блокувати прийняття Конституції ЄС Польща навряд чи самотужки витримає тиск з боку Брюсселя. У цьому контексті доволі знаковим видається візит до Варшави німецького канцлера Г. Шредера 23 березня нинішнього року, якраз напередодні саміту ЄС, на якому планувалося прийняти остаточне рішення про подальші кроки у питанні європейської конституції. Після зустрічі з німецьким канцлером прем'єр-міністр Польщі Л. Міллер заявив, що польський уряд ставить позитивно до діалогу у справі компромісного вирішення питань конституції ЄС і що міністрам закордонних справ Польщі та Німеччини велено спільно з представниками Ірландії, яка головує в ЄС, розробити формулу майбутнього компромісу.

Польській прем'єр-міністр визнав, що Польща змінила свою позицію з питання євроконституції після терактів у Мадриді, які ще раз довели, що Європі необхідна більша інтеграція та безпека. Одночасно на зустрічі з новим іспанським прем'єр-міністром Л. Міллер заявив: Польща та Іспанія залишатимуться союзниками у справі конституції і якщо змінять свої позиції щодо принципу підрахунку голосів у Раді ЄС, то зроблять це спільно. Очевидно, Польща погодиться із запропонованою Ірландією системою модифікованої більшості, яка краще захищає інтереси менших членів Євросоюзу. Керівництво Ірландії з метою досягнення консенсусу щодо проекту конституційного акту запропонувало зафіксувати співвідношення на рівні «55% на 55%», що, на думку розробників, застереже можливість блокування рішень Ради ЄС із боку найменш населених держав.

Остаточним закріпленням зрушень у розстановці сил серед опонентів Конституції ЄС стала березнева зустріч у Брюсселі. На ній уже з'явилися більш-менш виразні контури конституційного компромісу, і керівники європейських держав домовилися, що на саміті 17-18 червня питання ухвалення Конституції вирішать. Символічним може стати підписання Основного європейського закону у Мадриді, а не Римі, як було заплановано раніше, на честь вшанування жертв терактів 11 березня і демонстрації волі безкомпромісно боротися з тероризмом. Проте оптимістам конституційного єднання Європи варто пам'ятати, що конституційна угода має бути ратифікована всіма членами ЄС окремо – лише після цього вона набере чинності. А сам процес ратифікації національними парламентами може виявитися далеко не таким безхмарним, як сподіваються керівники європейських держав та урядів.

Станом на кінець 2005 року Конституційний договір ратифікували: Австрія, Греція, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Німеччина, Словаччина, Словенія, Угорщина. Але внаслідок того, що референдуми про ратифікацію у Франції (травень 2005) і Нідерландах (червень 2005 року) дали негативний результат, доля Конституційного договору лишається невизначеною.

Лісабонська угода стала альтернативою Європейській конституції. Офіційне підписання Лісабонської Угоди відбулося 13 грудня 2007 року, після чого документ підлягав ратифікації національними парламентами 27 держав Євросоюзу. Станом на 13 листопада 2009 року Угоду затвердили всі 27 країн ЄС. Угода набрала чинності 1 грудня 2009 року.

Висновки

Творення Конституції Євросоюзу припало на один із найскладніших періодів його історії. Непроста соціально-економічна ситуація в низці держав Союзу та країнах — кандидатах на вступ, а також війна в Іраку стали випробуванням для розширеного ЄС та ідеї трансатлантичної єдності в цілому. Неспроможність вироблення консолідованої позиції, особливо щодо питання ухвалення Основного Закону майбутньої наддержави, спричинила гостре протистояння між європейськими країнами. Розбіжності в політичних позиціях та амбіціях держав — членів об'єднання призвели до втрати потужного інтеграційного імпульсу, яким могло б стати прийняття першої загальноєвропейської Конституції, натомість зросла небезпека зволікання євроінтеграційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. КОНСТИТУЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/POLITICS/konstitutsiya_evropeyskogo_soyuzu_buti_chi_ne_buti.html.
2. Договір про Конституцію для Європи [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://studies.in.ua/ru/pravo-es-shpargalki/2460-dogovr-pro-konstitucyu-dlya-yevropi.html>.
3. Конституция Европейского союза [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Конституция_Европейского_союза.

Берестенко Михайло Олександрович – студент групи УБ-176, Факультет менеджменту і інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: mberestenko7@gmail.com

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** – кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук, e-mail: valkorney1958@gmail.com.

Berestenko Misha O. - student of UB-17b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: mberestenko7@gmail.com

Scientific supervisor: **Valeriy Aleksandrovich Kornienko** – candidate of historical sciences, doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences, e-mail: valkorney1958@gmail.com.